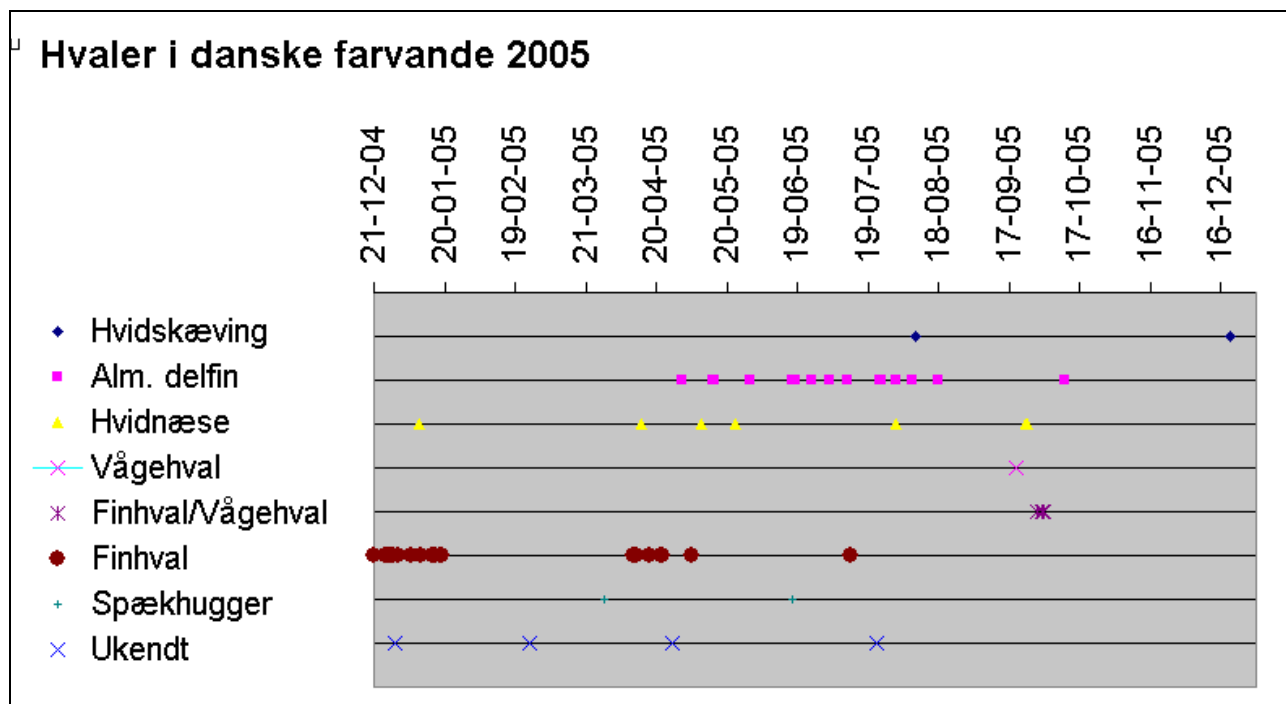

Hvaler i danske farvande 2005

Af Thyge Jensen

Efter finhval-begivenhederne i 2003 og delfinopvisningerne i 2004 blev 2005 et stille år på hvalfronten. Alligevel blev der ud over vores hjemlige marsvin i 2005 registreret seks forskellige hvalarter i vore farvande. Det drejede sig om de to bardehvaler, vågehval og finhval, samt om delfinarterne hvidskæving, hvidnæse, spækhugger og almindelig delfin. Dertil skal lægges enkelte observationer af større hvaler, som ikke har kunnet artsbestemmes.

Finhval (*Balaenoptera physalus*)

Medregnes den sidste 1½ uge af 2004, begynder ”hvalåret 2005” med, at en gammel kending - finhvalen - den 21. december dukker op i farvandet mellem Samsø og Jylland. Et par jægere på havjagt i en lille jolle får sig en overraskelse, da der pludselig 10-15 meter foran båden dukker en hval op, som blæser, dykker ned igen og lidt senere laver endnu en uddykning. Dyrets størrelse anslås til at være ca. syv-otte meter, og halefinnens bredde til ca. to meter. Jægerne meddeler, at halefinnen var helt fri af vandet, og dette forhold peger sammen med størrelsesangivelsen ikke ligefrem hen imod en finhval. Når man alligevel kan foreslå denne art, skyldes det de efterfølgende ugers hvalobservationer i det vestlige bælthav.

Fem dage senere - d. 26. december 2004 - ser besætningen på færgen mellem Snaptun og Endelave både kl. 9 og kl. 10.30 en to meter høj kraftig dampsky hænge i luften i farvandet ud for Horsens Fjord. Hvalen nedenunder blåsten beskrives som *stor og mørk*, men hverken hale eller rygfinne ses.

25 sømil længere mod syd og én dag senere - mandag d. 27. december 2004 - ser lystfiskerne på kajen ved Middelfart gamle havn en hval uddykke tre gange. Den efterfølgende dag i skumringen hører en hundelufter ved den gamle Lillebæltsbro, hvad han tror er en nytårsraket på

vej op, men da lyden kommer ude fra vandet, og han kigger derud, ser han *en stor hval med rygfinne*. Hvalen kommer op yderligere to gange, disse gange dog med et mindre blåst. Den kraftige lyd fra blåsten, der også af andre observatører beskrives som *lyden af en kæmpe nytårsraket* leder nu mistanken hen på, at det drejer sig om en finhval. Virkelig en kleppert, der er i stand til at give et ordentlig pust - af andre også beskrevet som *lyden af en trykluftslange, der hopper af*.

Næste scene er Aabenraa Fjord. På Fiskeri- og Søfartsmuseet går vi faktisk og venter på, hvornår hvalen ville dukke op der. Det sker onsdag den 29. december, hvor en sommerhusbeboer ved Skærrev ser *en stor hval* uddykke tre-fire gange ude midt i fjorden. På årets sidste dag ser og hører et ægtepar bosiddende på sydsiden af Aabenraa Fjord en hval 200-300 meter ude i fjorden ret ud for deres hus. Ægteparret har tidligere i 2003 indberettet finhvaler i fjorden ud for deres bopæl, og ud fra deres beskrivelser bestemmes hvalen endelig til at være en finhval - en elegant, atletisk og hurtig hval samt den næst længste hvalart i verden efter storesøster Blåhval. Finhvalen er en hvalart, der i de første 250 år i hvalfangstens blodige historie var umulig at jage på grund af sin hurtighed og styrke, og som det først lykkedes at efterstræbe, da nordmanden Svend Foyn i 1860'erne opfandt harpuncanonen og det fjederbelastede ophalerspil.

Så skifter kalenderen til 2005. Ingen meldinger fra Aabenraa Fjord, men torsdag den 6. januar kl. 12.30 ser en ligeledes erfaren hvalobservatør fra Børup Sande blåst mellem Børup Sande og Fænø Kalv. Et farvand, der ligesom Aabenraa Fjord, efterhånden må kunne tildeles prædikatet "finhval-hotspot", idet der her i 2003 blev observeret finhval/finhvaler i ikke mindre end 23 dage.

Finhval i Aabenraa Fjord 16. jan. 2005. Foto: Thyge Jensen

Hvalen er tilbage i Aabenraa Fjord mandag den 10. januar - helt inde mellem Enstedværket og lystbådehavnen - og igen lørdag den 15. januar, hvor observatører kan give nogle ret detaljerede beskrivelser af både udseende og adfærd, der underbygger finhval-formodningen. Den 15. januar ses hvalen sidste gang i fjorden kl. ca. 11.00, men kl. 14.30 dukker en stor hval op i bunden af Genner Bugt, som ligger ca. ti sømil fra Aabenraa Fjord. Ti sømil på 3½ time skulle ikke være noget problem for en finhval, så man må formode, at det er den samme.

Søndag den 16. januar lykkedes det endelig denne artikels forfatter selv at komme på havet. Kl. 10.00 blev hvalen opdaget første gang, og i alt blev dyret set lave seks uddykningssekvenser á tre-fire uddyk med 10-20 sekunders mellemrum. Tiden mellem de forskellige sekvenser var ca. 15 minutter, og én af sekvenserne bestod af 7 uddyk kort tid efter hinanden, hvilket selvfølgelig kunne give mistanke om, at der skulle være to hvaler tilstede i fjorden.

Mandag den 17. januar: Aabenraa Fjord ud for Hostrup Skov. En tysk turist betragter hvalen over et tidsrum på ca. 1 time: *Der Rücken war deutlich zu sehen um 11:28, 11:45 und 11:59 Uhr. Es war für mich ein Erlebnis!* [også her ca. 15 min. mellem uddykningssekvenserne]. Både tirsdag den 18. og onsdag den 19. januar ses hvalen i bunden af fjorden, men så er det slut - for denne gang.

Hvor hvalfisken er forsvundet hen vides ikke, men chancer for at få indberetninger om havpattedyr er også meget lille på denne tid af året. Dels er der ikke mange sejlere på vandet, dels er det ofte blæsende om vinteren med deraf følgende ringe observationsmuligheder, og endelig er der mørkt en stor del af døgnet.

Endelig den 11. april 2005 indløber fra en af museets tyske forbindelser melding om, at en finhval er dukket op samme dag kl. 12:50 lige ud for indsejlingen til marinehavnen i Eckernförde. Efterfølgende er der underretning om, at hvalen dagen før også er set ude i Eckernförde Bugt, og sluttelig ses hvalen den 12. april om morgenen inde i bunden af fjorden.

Tilbage til Aabenraa, hvor hvalen søndag den 17. april dukker op 25 meter foran en sejlbåd ud for Felsted Skov på fjordens sydside. Det lykkedes observatøren at tage et par billeder, der sandsynliggør finhval som art, og efterfølgende weekend bliver hvalen set og fotograferet af et par af www.hvaler.dk's faste meddelere, der tidligere har dokumenteret og fotograferet tilstedeværelser af både finhval og delfin. Seneste observation af hvalen bliver gjort lørdag den 23. april ud for Enstedværket, og nu forsvinder hvalen igen ud af sagaen. Et par uger senere - den 5. maj kl. 18.00 - ser rorgængereren på jagten *Mejsen* en blåst og en mørk ryg i farvandet ud for Varnæs Hage mellem Aabenraa Fjord og Als Fjord. Dette bliver sidste observation i dansk farvande af en formodet finhval dette år.

Den 12. juli bliver www.hvaler.dk kontaktet af Flensburger Tageblatt med melding om, at der er fundet en stor finhval ved Greifswalder Oie - en sandbanke øst for Rügen. Hvalen blev fundet søndag den 10. juli af sejlere, og blev målt til at være 17,1 meter lang. 25 tons kød blev sendt til destruktion, så hele hvalens vægt skønnes til ca. 30 tons. Der er tale om et kønsmodent dyr, og bedømt ud fra graden af henfald skønnes det, at hvalen har været død i en uge eller to. Finhvalen syntes at have været i en god kondition, med en spæktykkelse på op til 10 cm. og med føderester i tarmene. Maven var tom. Der fandtes ingen tegn på ydre skader.

Var det den samme hval som blev set i vore farvande og ved Eckernförde dette år? Det er der selvfølgelig ingen der ved.

Sammenligner man finhvalobservationerne i 2005 med observationerne i 2003 og 2004, er der flere påfaldende ligheder.¹ I begyndelsen af året 2004 befandt der sig to finhvaler i vore indre farvande. Den 8. februar dukkede der en finhval op i yderenden af Flensborg Fjord, og efter et kort besøg inde i fjorden smuttede den via Årøsund til Børup Sande, hvor der blev set to hvaler på samme tid. Herfra svømmede den til Aabenraa, tilbage til Flensborg og via Aarøsund endnu engang til

Snævringen, hvor hvalerne blev set sidste gang den 14. marts. Hvalerne forsvandt ned i det blå vand, og den 11. august bliver der fundet et meget henfaldet finhvalkadaver syd for Trelleborg i Skåne.

Hvalerne foretrækker efter alt at dømme de samme farvande, og foretrukne opholdssteder er tilsyneladende farvandet ud for Børup Sande i Snævringen samt Aabenraa Inderfjord. Fælles for de to lokaliteter er den store vanddybde med over 30 meter vand i Aabenraa Fjord og op til 50 meter vand i farvandet mellem Børup Sande og Fænø Kalv.

Rejsemønsteret er også sammenligneligt: hvalerne dukker op i en fjord og opholder sig der i et stykke tid, inden de åbenbart uden mellemstopt svømmer videre til næste fjord og bliver der.

Det synes som om finhvalerne har forvildet sig ind i vore indre farvande, hvor de svømmer ind i bunden af fjordene, som om de leder efter en sydvestpassage ud til de store oceaner. Med undtagelse af de smalle Haderslev Fjord og Slien har samtlige nordtyske og syddanske østkystfjorde eller -bugter fra Århus til Kiel i de seneste tre år haft besøg af finhvaler.

På et tidspunkt forsvinder finhvalerne ind i Østersøen, hvor observationssandsynlighederne er mindre, og hvor de af en eller anden grund omkommer. At der både i 2004, 2005 og endelig i januar 2006 findes døde finhvaler i Østersøen tyder på, at vore farvande ikke er egnede som habitat for denne store hvalart.

Alm. delfin (*Delphinus delphis*)

Også i 2005 optrådte der delfiner i danske farvande. Dog var deres tilstedeværelse både i antal og i geografisk spredning noget mere beskedent end i 2004, hvor delfinerne virkelig var til stor underholdning for mange sejlene². Showet begynder den 1. maj, hvor en lystbåd i farvandet mellem Barsø og Aabenraa Fjord i ca. tre kvarter bliver fulgt af to delfiner. Det samme gentager sig med en enkelt delfin 14 dage efter for en anden lystbåd i samme farvand, men så er det slut med delfiner i det sydlige Lillebælt dette år.

Scenen flyttes til det sydvestlige Kattegat, hvor en sejler den 15. maj 2005 ligeledes i tre kvarter får *følgeskab af en meget glad lille delfin*, og endelig den 17. juni dukker der delfiner op i farvandet ud for Århus, hvor de i de følgende sommermåneder bliver set og fotograferet adskillige gange. Beretningerne fra sejlerne er ofte enslydende, med historier om en eller to delfiner, der svømmer snart på bagbords snart styrbords side af båden og ofte laver høje spring ud af vandet. Den seneste sikre delfinobservation fra Århus-bugten indløber fra Frits Kjærsgaard, der sender følgende mail:

Søndag den 31. juli 2005 blev min Polaris Drabant fulgt ind i Knebel Vig af to overordentlig legesyge delfiner. Mens båden lå for anker ca. to timer i den vestlige del af vigen, "ventede" delfinerne høfligt et par hundrede meter ude i vigen. Derpå fulgte de med stadig stor begejstring og flotte spring for stævnen båden ud af vigen. Kort før nordlig kompasafmærkning Pladen trak det op til en ganske voldsom tordenbyge, og kontakten med delfinerne mistedes.

I Kattegat den efterfølgende søndag har Katrine Bertelsen på rejse fra Anholt til Grenaa følgende delfinoplevelse:

De fulgtes med os i ca. halvanden time til stor morskab for begge parter. Ungen lod til at syntes, at det var vældig skægt at udånde i hovedet på mig, der lå og kiggede ned. Ved den sydlige kompas-afmærkning ved indsejlingen til Grenaa lystbådehavn forlod de os. Næste gang køber jeg et kamera med motor, men sikken dejlig afslutning på en sejlerferie.

Endelig er der indberetning om delfinobservation fra kysten syd for Århus den 18. august 2005, og via Øresundsakvariet i Helsingør indløber der sidst på året meldinger om delfiner set ved midtfarvandsbøjen "M 4" mellem Helsingør og Helsingborg.

Udover de ovennævnte delfinobservationer har der i 2005 været pålidelige indberetninger om observation af ”delfiner” fra Smålandsfarvandet (én observation af ét dyr), fra Det sydfynske Øhav (én observation af ét dyr) samt fra farvandet syd for Juelsminde (to observationer af to dyr). Da disse observationer ikke er vedlagt nøjere beskrivelser eller fotos, kan det selvfølgelig have drejet sig om andre delfinarter end almindelig delfin.

Almindelige delfiner ud for Grenå. Foto: Katrine Bertelsen

Hvidnæse (*Lagenorhynchus albirostris*)

For året 2005 foreligger syv indberetninger om hvidnæser, hvoraf kun den ene melding drejer sig om observation af et levende dyr. Alle observationer - bortset fra én - er gjort fra nord- eller vestjyske strande, og den enlige undtagelse er også en lidt mærkværdig historie.

Søndag den 25 september kl. 18.30 finder Troels Morgen fra Nørre Sundby en død, men helt frisk hvidnæse på kysten ud for Nørre Utterup NØ for Aalborg - 15 sømil fra nærmeste åbne farvand og inde i Limfjorden, hvorfra der aldrig tidligere har været rapporteret om hvidnæser. På Fiskeri- og Søfartsmuseet aftaler vi med finderens, at han sikrer hvidnæsen mod at drive ud igen, og da vi dagen efter kontakter Statsskovdistriktet for at aftale transport af dyret til museet i Esbjerg, får vi en mere udførlig historie. Allerede om lørdagen var hvalen strandet på kysten, men det var med noget besvær og efter gentagne forsøg lykkedes for Falcks Redningskorps at få dyret ud på dybt vand igen. Hvidnæsen ses senest svømme i østlig retning, men dagen efter ligger den død på samme sted, hvorfra den dagen før blev søsat.

Den korte karakteristiske hvide næse ses tydeligt på Aalborg-hvidnæsen. Foto: Thyge Jensen

Beretningen viser, at redningsforsøg af havpattedyr oftest er nytteløse - i hvert fald hvis dyrene findes på lokaliteter uden for deres normale levesteder. Hvidnæser hører lige så lidt til i Limfjorden som kaskelothvaler i Vadehavet, så optræder en hval på en fremmed lokalitet har det sandsynligvis en grund, som også kan være årsag til, at dyrets chancer for at overleve efter en genudsætning/søsætning er ringe. Brutalt sagt kan man sige, at det at redde en strandet hval ved at skubbe den ud i vandet igen svarer til at redde en fugl, der ligger på jorden, ved at kaste den op i luften.

Spækhugger (*Orcinus orca*)

Vores website www.hvaler.dk har i 2005 modtaget to indberetninger om observation af spækhuggere - begge af levende dyr. Den første observation, som drejede sig om fire dyr, blev gjort fra stranden ved Skagen Nordstrand den 29. marts, og den anden observation blev ligeledes gjort i Skagerrak den 17. juni - denne gang fra skib.

Observationsskibet var skonnerten *Marilyn Anne* af Struer, der med en række klubbørn fra daginstitutionen "Andedammen" i Elling NV for Frederikshavn var undervejs mod Arendal i Norge. 25 sømil NV for Skagen opdagede børnene fire-seks spækhuggere, der i en afstand af ca. 300 meter fulgtes med skibet på samme kurs i ca. 15 minutter.

Hvidskæving (*Lagenorhynchus acutus*)

Hvidskævinger har der været to af i 2005. I august skyllede et noget henfaldet eksemplar op på Sønderstrand på Rømø, og en obduktion viste ikke noget usædvanligt udover, at dyret havde sand i lungerne. Dette kan muligvis skyldes, at dyret har været strandet levende et eller andet sted i Vadehavet, hvor den har prøvet at trække vejret i brændingen, og derved fået sandfyldt vand i lungerne.

*I den frostkolde juleferie var hvidskævingen fra Husby klit udstillet på Fiskeri- og Søfartsmuseet.
Foto: Thyge Jensen*

Hvidskæving nr. to blev fundet på stranden ved Husby på den jyske vestkyst den 20. december. Det drejede sig om en 170 kg stor og 2,76 meter lang han, der på findetidspunktet kun havde været død i kortere tid. Hvidskævingen blev afhentet af Fiskeri- og Søfartsmuseet og opbevares i skrivende stund i fryser. Der kunne ikke konstateres ydre læsioner på dyret bortset fra mågehak, hvorfor en eventuel afgørelse af strandings- eller dødsårsag må afvente obduktion.

Vågehval (*Balaenoptera acutorostrata*)

I 2005 blev der kun indberettet fund af en enkelt formodet vågehval eller rettere sagt rester af et dyr. Skeletdelene skyllede ind ved Skagen medio september, men prøver af dyret afventer stadig en nøjere artsbestemmelse.

Vågehval (*Balaenoptera acutorostrata*) eller finhval (*Balaenoptera physalus*)???

En spændende og gådefuld begivenhed på hvalfronten i 2005 var den pludselige opdukken af en hval af finhvalfamilien i Odense Fjord. Torsdag den 29. september kl. 15.45 blev Cecilie Vanman fra "Fjord og Bælt" i Kerteminde ringet op af en person, der havde set en større hval tæt på kajen ved Lindø Værftet i Odense Fjord. Hvalens længde blev anslået til ca. 6 meter og rygfinnen *var lille og sad langt tilbage på ryggen*. Cecilie Vanman tog straks til Lindø, hvor det fra dækket af en nybygning lykkedes hende at tage en række billeder af dyret næsten lodret ned i vandet.

Og så skulle det vel ikke være så vanskeligt at artsbestemme hvalen, men det er det. De hvide luffer peger på vågehval, men den tilsyneladende asymmetri i farvefordelingen på hovedet peger på finhval. Yderligere skal man lige erindre sig, at en næsten 7 meter lang hval, der strandede ved Kyndbyværket i Isefjorden i 2000, selv da den lå på en vogn først blev bestemt til at være en sejhval, senere en finhval og endelig endte med at være en brydeshval.

Bardehvalen ved Lindøværftet. Foto: Cecilie Vanman

Samme aften blev Lindø-hvalen observeret af en molefisker, der anslog hvalens længde til ca. 10 meter. Yderligere kunne fiskeren supplere beskrivelsen med, at *farven var jævn mørk, og den lille rygfinne sad langt tilbage på kroppen. Blåsten kunne tydelig høres*.

Tilstedeværelsen ved værftsanlægget bragte mindelser om en adfærd, man kunne observere hos de finhvaler, der gæstede indre danske farvande i 2003. Dette år opholdt én - til tider to - finhvaler sig meget tæt på havneanlæggene ved Enstedværket i Aabenraa Fjord og ved Skærbækværket i Kolding Fjord. I begge farvande var der koncentrationer af fiskestimer, så en af tolkningerne af hvalernes adfærd og tilstedeværelse var, at de under fouragering på stimerne koncentrerede disse ved at jage fiskene op mod kajanlægget. Måske havde hvalens tilstedeværelse ved Lindøværftet samme formål, og molefiskeren meddelte da også, *at der var en del sild og makrel i Odense Fjord for tiden* - en oplysning han af hensyn til sin fritidsbeskæftigelse dog bad os gå lidt stille med.

På værftet og i den lokale presse var der en del bekymring om, hvorvidt hvalen mon kunne komme ud af det smalle farvand igen, men da det gang på gang er lykkedes lodserne at få nybygninger fra Lindøværftet med en længde på op til 367 meter ud gennem det mindre end 500

meter brede "Gabet" mente vi, at det vel også ville være muligt for en hval med en anslået længde på 10-15 meter at slippe ud ad samme vej - også uden lods.

Og det gjorde den også. Fredag den 30. september var hvalfri dag, men lørdag morgen den 1. oktober fik fisker Bent Olesen fra Ebeltoft én på opleveren, da han under røgtning af garn på Egsmark Grund i bunden af Ebeltoft Vig blev opsøgt en hval - efter fiskerens vurdering med *en længde svarende til skibets otte meter*.

Hvalens adfærd var besynderlig og ikke før hørt om. Efter fiskerens røgtning af garnene fulgte hvalen båden de 1½ sømil tilbage til Ebeltoft, og her opholdt dyret sig i umiddelbar nærhed af skibet i den følgende time, medens Bent Olesen rensede fisk - og af og til gnubbede den sig op ad skroget. Da Bent Olesen var færdig med fiskerensningen, valgte han at give skruen fulde omdrejninger det sidste stykke ind i havnehullet for at undgå, at hvalen skulle få den idé at følge med.

Søndag den 2. oktober kl. 07.15 sidder fiskeskipper Paw Hansen på dækket af kutteren KA 100 *Nanna* på positionen 55°53,135N / 11°21,835E (midt i Sejerøbugten) ca. 33 sømil fra Ebeltoft og renser fisk, da en hval med et larmende blåst dykker ud ca. ti meter fra skibet. Var det Lindø/Ebeltofthvalen? Det vides ikke, men siden har museet ikke fået melding om observation af større hvaler i vore indre farvande.

Ikke artsbestemte observationer

Ved nogle hvalobservationer finder man aldrig ud af, hvilken art det har drejet sig om, og af disse observationstyper var der udover hvalobservationen fra Odense Fjord i 2005 yderligere et par stykker.

Lige op til årsskiftet 2004/05 modtog www.hvaler.dk en mail med følgende ordlyd: *Hej. Under en fisketur, der gik til Røsnæs, så vi en hval med høj rygfinne - ca. 15 meter lang kl. 11.30. Den var oppe tre gange ved indgangen til Kalundborg Fjord. Hilsen Per.*

Det lykkedes ikke at komme i kontakt med "Per" via e-mail adressen og heller ikke at finde telefonnummer eller adresse på personen, så episoden har ikke efterfølgende kunnet verificeres eller uddybes.

En anden observatør, det heller ikke lykkedes at komme i kontakt med, var et hollandsk skib, der over Lyngby Radio den 27. april meldte om observation af *en større hval* i farvandet syd for Marstal.

Et par af de ubestemmelige observationer kommer fra Helsingør. Tragten ved Helsingør er for hvalerne tilsyneladende et transitsted, hvor de ikke gør ophold, men blot er på en hurtig gennemrejse. Der er således store chancer for, at hvalerne bliver set i det snævre og stærkt trafikerede farvand mellem Helsingør og Helsingborg, men sandsynligheden for, at de bliver set gentagne gange under deres passage, er omvendt meget lille.

Fredag den 25. februar kl. 17.30 blev en større hval set ca. 100 meter ud for Nordhavnen i Helsingør, hvor observatørens beskrivelse af en *skråt fremadrettet blåst* kunne tyde på, at det var en kaskelot, men da meddelelsen samtidigt kunne beskrive en lille bagudrettet rygfinne går formodningen nok mere i retning af en hval af finhvalfamilien.

En anden melding fra farvandet lyder således: *23. juli 2005 på ca. pos 56°02'6 N, 012°41'3 E (trafikskillelinien mellem Helsingborg og Helsingør) kl. 1030 er en hval observeret for sydgående, idet den med ca. et minuts mellemrum brød overfladen en enkelt gang for at blæse. Kroppen og rygfinne ensfarvet mørk uden skjolder el. lg., Hoved og hale er ikke observeret over vandet, rygfinnen afrundet i formen. Kroppen virkede krummet i en jævn bue uden klumper. Anslået længde på den del af kroppen, som var over vandet tre-fire meter. Observationen er foretaget fra broen Tycho Brahe af 3 nav. i ca. 300 meters afstand*

[Red: Set af 3 navigatører på broen på færgen *Tycho Brahe*]. En præcis og udførlig beskrivelse, men hvad var det for en hval?

Således de mere spektakulære hvalobservationer i 2005. Ud over dette bød året 2005 også på en række interessante observationer af vores hjemlige marsvin.

Marsvin (*Phocoena phocoena*)

I Limfjorden er marsvin sjældne, og i årene 2000 - 2002, hvor projekt "Fokus på Hvaler" indsamlede ca. 3.500 marsvineobservationer fra danske farvande, var kun én af observationerne fra Limfjorden vest for Ålborg. I 2005 blev der imidlertid indberettet fire observationer af marsvin i dette farvandsområde.

Den 13. marts 2005 blev der fundet et dødt marsvin i Krik Vig i Limfjorden, hvor marsvin sjældent ses. Dyret kan selvfølgelig i død tilstand kan være drevet ind fra Nordsøen, men den 21. august blev der imidlertid set et levende marsvin for sydgående langt inde i fjorden ved Hvalpsund, og den 25. til 27. august opholdt et marsvin sig i Thyborøn Havn. Endelig opholdt et marsvin sig i Lemvig Havn i bassinet ved isværket og auktionen i en uges tid i begyndelsen af september.

Roskilde Fjord syd for Frederikssund er heller ikke et farvand, hvor man normalt ser marsvin, men i eftersommeren 2005 blev der set marsvin - også med unger - så langt mod syd som ved Elleøre ca. to sømil nord for Roskilde.

Bifangst

I begyndelsen af april måned skyllede i løbet af få dage minimum 55 døde marsvin op på kysten ved Klitmøller. Uofficielle kontakter til fiskerikyndige i Thy gav formodning om, at årsagen var en ekstraordinær høj bifangst af marsvin i stenbidergarn sammenholdt med vinddrejning, der bragte de døde dyr op på stranden. Marsvin skal ikke ligge på stranden i mange timer, inden mågerne går i gang med at hakke i dem i sær i hovedet omkring øjne og kæber. Det kan se voldsomt ud, og da en del marsvin i samme periode skyllede ind i på engelske kyster, tolkede man i pressen de ofte blodige dyr som marsvin, der var blevet dræbt af køller og med knive.

28 døde marsvin ved ankomst til Fiskeri- og Søfartsmuseet. Foto: Marco Brodde.

"Ædegilder"

I eftersommeren 2005 oplevede flere sejlede i farvandet ud for Fredericia Havn store flokke af marsvin deltage i, hvad flere observatører kaldte, *kollektive ædegilder*. Selve seancen er udmærket beskrevet af familien Toft & Duus:

Lørdag d. 10. september kl. ca. 16 - 17 i Tragten ved Fredericia så vi et sandt ædegilde udspille sig. Mågerne cirkulerede over marsvinene, der tydeligvis fouragerede - de svømmede omkring båden alle vegne, og de kom flere gange så tæt på, at vi kunne høre deres blåst og se dem under overfladen. Det var umuligt at tælle og holde styr på, hvor mange der var, men et bud må være mindst 15-25 marsvin. Der var tydeligvis også nogle ret unge individer med i

gruppen, der synes for et øjeblik at glemme jagten og susede nysgerrigt forbi båden som for at se, hvad vi mon var for noget. Det var et fantastisk hektisk syn, og når én "jagt-cirkel" døde ud (læs: mågerne holdt op med at cirkulere over et bestemt punkt, hvilket vi antog som et tegn på, at marsvinene var væk), begyndte en anden jagt-cirkel i nærheden. Vi observerede mindst fem-syv af sådanne jagt-cirkler, og hele seancen forløb over ca. en time, hvorefter festmåltidet ebbede ud, og marsvinene forsvandt. Det var en fantastisk oplevelse, som vi håber at få igen en anden gang.

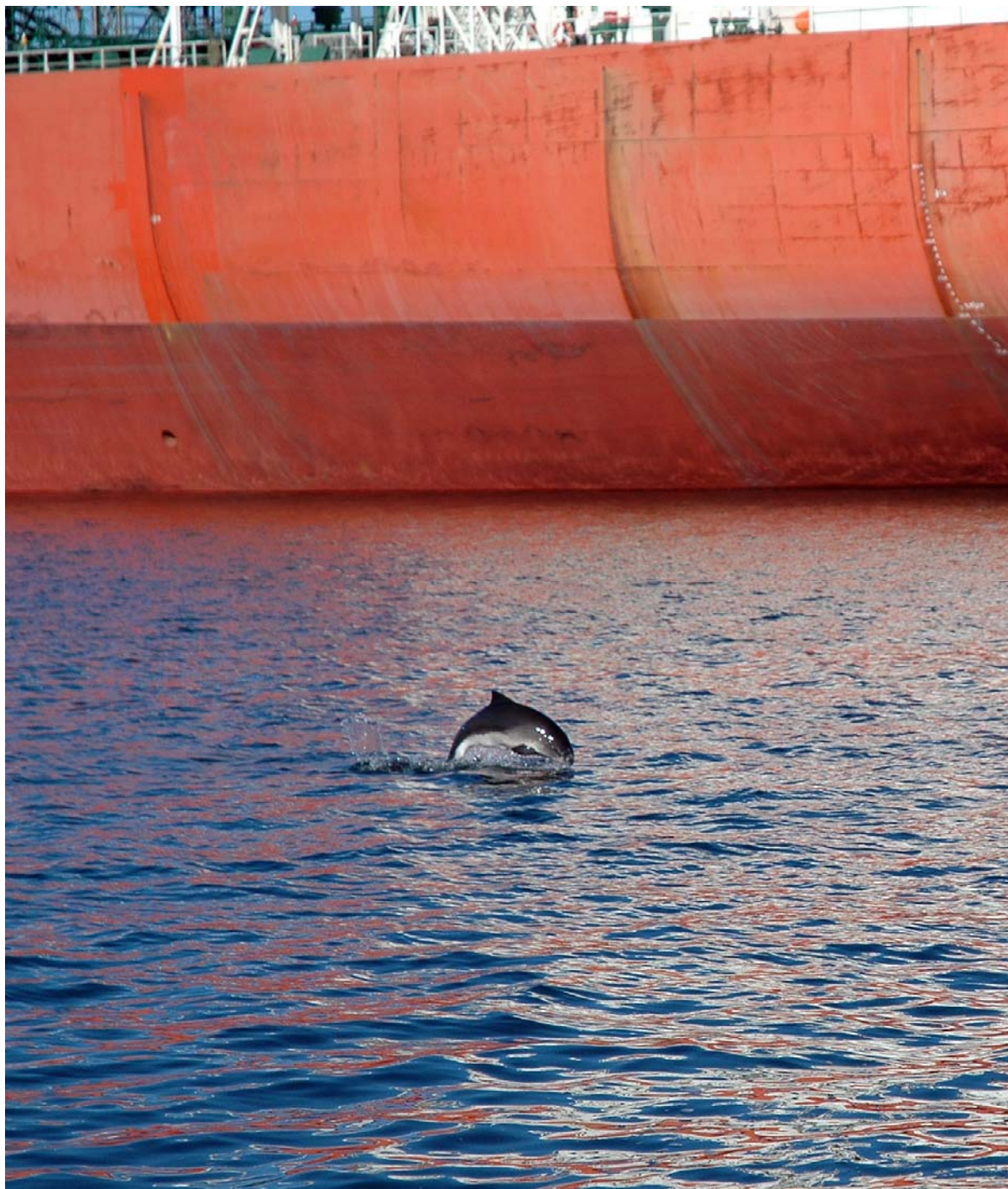
Marsvin og måger i fælles "ædegilde" ud for strib. Foto: Anders Lind-Hansen

Det interessante, som kan uddrages af de enslydende observationer, er, at marsvin åbenbart er i stand til at jage kollektivt, som man kender det også fra spækhuggere. Så vidt vides er det første gang, at fænomenet er beskrevet fra danske farvande, og Snævringen mellem Fredericia og Strib er også det eneste sted i Danmark, hvor fænomenet er set. Foreteelsen foranlediger en lang række interessante spørgsmål:

- Jagten foregår i strømskellene ud for Fredericia – hvad er fordelene ved at jage her?
- Hvordan koordinerer og aftaler marsvinene indbyrdes jagten?
- Hvor er ungerne henne under jagten? De ses ikke under jagten, men ellers ses de på denne årstid oftest meget tæt på hunnen. Og hvordan genopretter hun og unge kontakten igen?

En parallel situation blev oplevet af en sportsfisker i Vejle Fjord den 9. november 2005. Tre marsvin indkredsede en stime havørreder ca. 100 ude fra kysten, hvor marsvinene i løbet af et par minutter under spurt og spring angreb fiskene.

2005 viste os således en række nye facetter af marsvinenes liv. Myten om, at marsvin aldrig springer helt ud af vandet, måtte også opgives i 2005, da Ulrik Ramsing med et tankskib i Fredericia Havn som baggrundstæppe tog et billede af et marsvin - helt ude af vandet.

Marsvin – helt fri af vandet - foran tankskib i Fredericia havn. Foto: Ulrik Ramsing

¹ Sjak'len 2003: Thyge Jensen, Carl Chr. Kinze & Ragnhild Skov: Finhvaler i indre danske farvande 2003.

² Sjak'len 2004: Thyge Jensen & Carl Chr. Kinze: Almindelige delfiner (*Delphinus delphis*) i indre danske farvande.